

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

ГОНЧАРЕНКО Людмила Олексіївна

УДК [811.112.2'373.45+811.161.2'373.45]: 82-92

**ЛІНГВОКОГНІТИВНІ, ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНІ ТА
АДАПТАЦІЙНІ ОЗНАКИ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ
У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ТА УКРАЇНОМОВНІЙ ПРЕСІ**

10.02.15 – загальне мовознавство

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Одеса – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та практики перекладу Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
Науменко Анатолій Максимович,
Чорноморський державний
університет ім. Петра Могили,
завідувач кафедри теорії та практики перекладу

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Калінкін Валерій Михайлович,
Донецький національний університет,
професор кафедри загального мовознавства
та історії мови

кандидат філологічних наук
Леміш Наталія Євгенівна,
Азовський регіональний інститут управління Запорізького
національного
технічного університету,
завідувач кафедри іноземних мов

Захист відбудеться «21» січня 2011 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.05 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26).

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул.Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «20» грудня 2010 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. В. Савчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Широко відомо, що у сучасній німецькомовній, а разом з тим і в україномовній пресі, існують різні класи запозичень: лексичні, фразеологічні, морфологічні, синтаксичні. Дана розвідка присвячена лише запозиченням лексичним, оскільки запозичення (тобто міжнаціональне переміщення мовних елементів) відбувається більшою часткою на рівні лексики.

Питома вага запозичених слів у лексичній системі кожної мови безперервно зростає внаслідок формування глобального інформаційного простору, суспільних та економічних процесів, спрямованих на світову інтеграцію, постійно збагачуючи словниковий склад сучасних мов та впливаючи на їхній розвиток.

До сфер активного застосування запозичень належать: газетна публіцистика та інші засоби масової комунікації, молодіжна субкультура, Інтернет тощо. Запозичення в кожній із цих сфер набувають відповідних функцій: емоційний вплив на читача, функція експресивності та номінативна. Тип і характер мовної діяльності визначає режими використання запозичень як у традиційних для них просторах (публіцистика), так і в нових (Інтернет, мобільний зв'язок тощо). У всіх випадках функції запозичень узгоджуються з прагматичними установками, із потребами учасників різних видів комунікації.

В останні десятиріччя через поширення таких інтенсивних засобів масової інформації, як телебачення, Інтернет, мобільний зв'язок, проблема лексичних запозичень стала ще більш актуальною.

У даній роботі досліджуються вилучені з періодичної німецькомовної та україномовної преси запозичення, поява яких зумовлена, перш за все, чинниками кінця XX – початком XXI століть. До останніх належать процеси глобалізації, соціальної міграції, наукових обмінів в академічній сфері та ін. Вони змушують по-новому оцінити весь комплекс запозичень у пресі: шляхи проникнення, форми адаптації, типи модифікації тощо. Саме матеріал останніх десятиріч надає найоб'єктивнішу інформацію.

В останній період запозичення найбільш активні в пресі (як у найпоширенішому засобі масової інформації). Запозичене слово в публіцистиці, у різних видах і жанрах ЗМІ є засобом інформування й інструментом впливу. Завдяки запозиченню реальність може одержати ціннісну і соціальну орієнтованість, певну оцінку. Мовностильові особливості преси, які мають інтернаціональний характер, впливають з інформації світового значення, яка одночасно публікується пресою різних країн різними мовами і часто-густо надходить з одного джерела. Усе це призводить до інтенсивного запозичення у сфері політичної та іншої термінології.

У мовознавстві взагалі і у розвідках щодо преси зокрема проблема збагачення мови численними іншомовними словами розглядається у багатьох дослідженнях. Так, наприклад, функціонування й адаптацію запозичень у системі мови-реципієнта характеризують Л. Архипенко, О.Клименко, О. Лисенко, І. Обухова, М. Свенціцька, Г. Сергеева; семантику, прагматику іншомовної лексики вивчають Г. Дружин, А.Рицарєва, О. Слаба; запозичення як процес розглядають О. Зеленецький, Ю. Коротких, Є. Розен, Є. Слепцова, В. Трошкіна, М. Цвіллінг; іншомовне слово як результат інтерференції досліджують А. Карлинський, О.Лисенко, В. Розенцвейг та ін. Класифікацію запозичень, джерела й шляхи їх проникнення розглядають у діахронічному аспекті В. Акуленко, Л.Булаховський, О. Мельничук, С. Семчинський, Ф. Філін та ін.

Сучасні запозичення в німецькомовній та україномовній пресі у різних аспектах вивчали і зарубіжні дослідники: В. Kettemann, С. Atzenbeck, D. Zimmer, G. Zifonun, M. Läuter, K. Pittner, G. Sanford, K. Scherer, P. Schlobinski, I. Mirtschuk, P. Tyktor та ін. Більшість з цих авторів описує лексику вузьких підсистем мови. Так, К. Tautenhahn аналізує іншомовні слова у спортивних рубриках газети «Freie Presse», P. Schlobinski велику увагу приділяє функціонуванню запозичень з англійської мови в мережі Інтернет, А. Vesterhus досліджує запозичення в рекламі автомобілей.

Актуальність дослідження зумовлена його спрямованістю на найновітніші підходи до мови: антропоцентричний, лінгвокогнітивний, лінгвопрагматичний, комунікативний тощо. Поліпарадигмальний підхід сприяє росту міждисциплінарного компонента у лінгвістичних дослідженнях, де вивчаються різні феномени. Період кінця ХХ – початку ХХІ століть характерний для лінгвістичної науки зміною парадигм та переходом від структурно-семантичної до нової, антропоцентричної. Дані явища стимулювали становлення і розвиток нових напрямків у мовознавстві (лінгвокультурологія, лінгвопрагматика, теорія міжкультурної комунікації та ін.), тому в теперішній час іншомовна лексика розглядається в рамках її впливу на мовну картину світу носіїв мови, а процес запозичення розглядається в низці нових соціальних тенденцій, тісно пов'язаних із процесами глобалізації, комп'ютеризації, розширення інформаційного простору за рахунок Інтернету тощо. Проблема збагачення мови численними іншомовними словами розглядається в багатьох дослідженнях (О. Слаба, О. Зеленецький, Ю.Коротких, Є. Розен, Є. Слепцова), але до цього часу ще не було схарактеризовано типи іншомовних одиниць сучасної епохи, що функціонують у засобах масової інформації, не було комплексно сформовано тематичну класифікацію запозичень у німецькомовній та українській пресі, не визначено лінгвокогнітивний, лінгвопрагматичний, комунікативний та адаптаційний аспекти публіцистичних запозичень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційне дослідження здійснюється у рамках наукової теми кафедри теорії та практики перекладу ЧДУ ім. П. Могили «Мовна картина світу та її відображення у перекладі», зареєстрованої в Укр ІНТЕІ (код №0104U009413).

Мета дослідження – визначити закономірності функціонування запозичень у текстах німецькомовних та українських ЗМІ, їх лексико-семантичну асиміляцію в умовах сучасної мовної ситуації, виявити джерела проникнення запозичень у систему німецької та української мов, співвідносячи їх з інтеграційно-соціальними процесами.

Відповідно до мети дослідження розв'язано такі **завдання**:

- виокремити і схарактеризувати типи іншомовних одиниць сучасної епохи, що функціонують у засобах німецькомовної та української масової інформації;
- виявити різноманітні джерела надходження запозичених слів у лексичну підсистему німецької та української мов;
- визначити функціонально-прагматичні ознаки запозиченої лексики;
- установити адаптаційні ознаки іншомовних одиниць у лексичній підсистемі німецької та української мов.

Об'єктом дослідження є іншомовні запозичення кінця XX – початку XXI століть, вилучені з текстів німецькомовної та української періодики.

Необхідно також відмітити, що до досліджуваних запозичень були віднесені не тільки лексичні одиниці, які прийшли у німецьку та українську мову на межі XX – XXI століть, але частково й ті, які запозичувались раніше, проте активно вживаються у досліджуваних мовах.

Предметом дослідження є лінгвокогнітивні, функціонально-прагматичні та адаптаційні ознаки запозичень у німецькомовній та українській пресі.

Матеріал дослідження відбирався з 33-х газетно-журнальних періодичних видань (публіцистичний дискурс). Він нараховує 2595 одиниці у 10389 вживань. Основним джерелом фактичного матеріалу для даного дослідження обрано загальнонаціональні видання газетного типу з питань політики, економіки, торгівлі та культури.

Методи дослідження. До засад дослідження покладено комплексний підхід щодо вивчення історичних, психологічних та соціальних чинників виникнення такого явища лексикології, як запозичення. У процесі дослідження були використані такі методи:

- лінгвістичний опис структурних, семантичних та функціональних властивостей запозичень на сучасному етапі мовного розвитку;
- описовий метод для спостереження, узагальнення й класифікації мовних фактів із залученням методик типологічного й етимологічного аналізу при характеристиці обставин запозичення;

- компонентний аналіз для визначення та опису семантичної структури досліджуваних одиниць;

- контекстно-ситуативний аналіз для дослідження функціональних характеристик запозичень;

- метод кількісного аналізу для встановлення статистичних показників вживання запозичених одиниць у текстах німецькомовної та україномовної преси.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше у вітчизняному мовознавстві запозичення вивчається з боку використання, тобто його частотності у текстах німецькомовних та українських ЗМІ на матеріалі лексики, запозиченої німецькою та українською мовами з різних мов у кінці ХХ – початку ХХІ століть, запропоновано й обґрунтовано комплексний підхід до визначення словотвірного потенціалу запозичень, який спрямований на вивчення динаміки поповнення лексичного складу німецькомовних та українських засобів масової інформації.

Дана розвідка має значущість у світлі таких загальних лінгвістичних проблем, як прагматичний розвиток мови й реалізація номінативної функції у мовленні. Результати дисертаційної роботи можуть бути корисними для подальшого вивчення процесів адаптації запозичень у німецькій та українській мові, вироблення критеріїв доцільності входження іншомовних лексем у німецьку й українську мови та нормування їх спеціальної лексики.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані у навчальних курсах із загального мовознавства та лексикології (Розділ «Запозичення»); при укладанні німецькомовних словників, а також у написанні монографій і навчально-методичних посібників з лексикології.

Апробація роботи. Основні ідеї та положення дослідження представлені в доповідях на щорічних науково-методичних конференціях «Могилянські читання – 2006» (м. Миколаїв, жовтень 2006 р.), «Могилянські читання – 2007» (Миколаїв, жовтень 2007 р.), Ольвійський форум – 2007, Ольвійський форум – 2009, «Могилянські читання – 2008» (м. Миколаїв, жовтень 2008 р.), «Могилянські читання – 2009» (м. Миколаїв, жовтень 2009 р.), III Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: дослідження та викладання» (м. Кіровоград, березень 2009 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Лінгвістика та лінгводидактика: надбання, актуальні проблеми, перспективи розвитку» (м. Бердянськ, жовтень 2009 р.), VIII Міжнародна науково-практична конференція «Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної» (м. Полтава, травень 2010 р.).

Публікації. Теоретичні положення та практичні здобутки дисертації викладено у 7 статтях та тезах, опублікованих у виданнях, які належать до переліку ВАК України.

Структура дисертації. Робота має 205 сторінок і складається зі вступу, чотирьох розділів,

висновків, списку використаних, списку джерел ілюстративного матеріалу. Список використаних джерел представлений переліком наукової літератури українською, російською, англійською та німецькою мовами і нараховує 394 позиції.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано вибір і актуальність теми дисертації, стан опрацювання порушених проблем в українському і зарубіжному мовознавстві, визначено мету, завдання дослідження, названо об'єкт і предмет вивчення, схарактеризовано теоретичне і практичне значення результатів розвідки та наукову новизну праці.

У **розділі 1. «Запозичення як теоретична категорія»** проаналізовано розбіжності у визначеннях категорії «запозичення», типи класифікацій запозичень, встановлено джерела надходження іншомовної лексики у німецькомовну та україномовну пресу.

Проблема іншомовних запозичень є важливою як для мовленнєвої практики, так і для лінгвістичної теорії. Існує велика кількість спеціальної літератури про запозичені слова. У даній розвідці проаналізовано ті праці, що пов'язані з процесом запозичення, освоєння та класифікації іншомовної лексики, починаючи з питання доцільності чи недоцільності використання іншомовних запозичень узагалі й закінчуючи розв'язанням питання про те, чи доцільне запозичення кожного конкретного слова і коли це іншомовне слово може вважатися цілком освоєним.

Сучасні вчені при визначенні ступеня освоєності іншомовного слова орієнтуються на мову (на факт закріпленості чи незакріпленості запозиченого слова у словнику), але не враховують ступінь адаптації запозичення пересічними носіями мови, тобто в реальній мовленнєвій практиці, що не дає можливості зробити повний, вичерпний опис складного процесу освоєння іншомовних слів.

Якщо період кінця ХХ ст. став часом нагромадження матеріалу, його наукового узагальнення, етимолого-хронологічного опису у вигляді словника, то ХХІ ст. характеризується підвищеним інтересом учених до вивчення процесу запозичення на основі мовних контактів, інтерференції.

Збагачення словникового складу німецької та української мов відбувається за рахунок багатьох мов світу, але яскравою рисою сучасної мовної ситуації є інтенсивне запозичення американізмів та англіцизмів, що є характерним не тільки для двох мов, що аналізуються. Активізація процесу запозичення викликає перенасиченість англійськими лексемами сучасних текстів мас-медіа.

Отже, запозичена лексика є об'єктом уваги багатьох лінгвістів. Дана мовна одиниця вивчається в різних аспектах (функціонування й адаптація – О. Лисенко, І. Обухова;

семантика, прагматика – Г. Дружин, А. Рицарева; класифікація запозичень, джерела й шляхи їх проникнення розглядають В. Акуленко, Л. Булаховський). Вона є найпродуктивнішим засобом розширення та збагачення словникового складу мови.

У сучасному мовознавстві термін «запозичення» вживається у двох значеннях: у широкому й вузькому. У широкому розумінні «запозичення» розглядається у зв'язку з теорією мовних контактів, взаємодією мовних систем, як один зі шляхів збагачення словникового складу мови. У вузькому – використовується як позначення запозиченого слова. Запозичена лексика розглядається у синхронії з погляду на сучасну мову як на динамічну систему, у якій постійно відбуваються еволюційні процеси та явища.

Проблематика взаємодії мов продовжує залишатися актуальною в сучасних лінгвістичних дослідженнях. Контакти між народами зумовлювали і зумовлюють взаємодію різноманітних мов. У мовознавчій літературі є чимало досліджень, присвячених проблемі мовних контактів в історичному, психолінгвістичному та інших аспектах. У розробку теорії взаємодії мов істотний внесок зробили українські вчені-філологи. С.В.Семчинський стверджує, що проблема мовних контактів є настільки важливою, що вона вимагає цілком самостійного дослідження, тим більше, що багатство фактичного матеріалу, зібраного мовознавцями всіх країн у галузі мовного контактування до кінця ХХ ст., дає підстави для створення загальної теорії взаємодії мов.

На межі ХХ – ХХІ століть процес запозичення вивчається в руслі нової, антропоцентричної парадигми, у рамках нових наукових напрямків (лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, лінгвопрагматики та ін.), з урахуванням соціально значущих тенденцій сучасного суспільства (А. Рицарева).

Таким чином, історія вивчення запозичень, нараховуючи сторіччя, характеризується багатоаспектністю, розмаїттям завдань, різноспрямованістю підходів. Аналіз запозичень, їх семантична (поряд із соціолінгвістичною та лінгвокультурологічною) інтерпретація значною мірою залежать від стану наукового знання, від загальногуманітарних орієнтацій суспільства й від міри експансивності (активності) самих запозичень.

У розділі 2. «Лінгвокогнітивні ознаки запозиченої лексики у текстах німецькомовної та україномовної преси» проведено комплексне дослідження номінативного та концептуального просторів картин світу німецькомовного та україномовного суспільств кінця ХХ ст. з усією переконливістю показало, що в обох досліджуваних мовах цього періоду утворення неологізмів, як одного з видів запозиченої лексики зумовлене перш за все когнітивним фактором, тобто яскраво вираженою пізнавальною діяльністю людини, спрямованою на адекватне відображення навколишнього середовища й усвідомлення свого місця у ньому та необхідністю найменування нові об'єкти та явища, які осмислили та

вичленили у своїй картині світу її носії.

Мова та всі її складові, зокрема запозичена лексика, є найважливішим способом формування знань людини про навколишній світ, оскільки в слові відображаються процеси та результати пізнання дійсності. Вона є не просто надбанням культури, це – передумова культури, яка дозволяє розглядати мову не як пасивне відображення/дзеркало культури, а як частково автономну сутність.

Серед великої кількості функцій, які виконує мова, окремо стоїть «картинотворча» функція національної мови. Вона полягає у формуванні у колективній мовній свідомості народу уявлення про світ, а також у формуванні його унікальної «точки зору» на світ. Картина світу – складно структурована цілісність, що включає три головні компоненти – світогляд, світосприйняття та світовідчуття. Світогляд – концептуальна частина, представлена загальними категоріями простору, часу, руху тощо. Світовідчуття являє собою особливий склад мислення, систему своїх категорій або особливе співвідношення понять. Національна специфіка в семантиці мови зумовлена, перш за все, екстралінгвістичними чинниками – особливостями розвитку культури та історії народу, його способу життя, нормами поведінки у тому чи іншому суспільстві, ідеологією та ін. На формування картини світу впливають мова, традиції, природа та ландшафт, виховання та навчання, інші соціальні чинники. Різні народи володіють одними й тими ж цінностями, але сприймають їх по-різному. Культура не може розвиватись ізольовано й у процесі життєдіяльності вона змушена постійно звертатись або до свого минулого, або до досвіду інших культур.

Оскільки розгляд іншомовних одиниць у когнітивному аспекті висуває також на порядок денний потребу у вирішенні завдань, пов'язаних із вивченням фактора людини у мові, у роботі здійснено першу спробу реконструювати одну з найсучасніших і найважливіших ділянок картини світу німецькомовного та україномовного суспільств, визначити, провести класифікацію й описати ті фрагменти навколишньої дійсності, які ввійшли в ужиток наприкінці минулого століття. На основі когнітивного аналізу нової лексики останніх двох десятиліть було здійснено спробу виявити специфіку формування світосприйняття носіїв німецької та української мов, яке склалося в результаті концептуалізації й категоризації ними навколишнього світу, що знайшло своє відображення у різносистемних та різноструктурних лінгвістичних одиницях. Це, у свою чергу, дозволяє глибше розкрити принципи категоризації, притаманні обом сучасним досліджуваним суспільствам.

На основі концептуального аналізу запозичень цього періоду було повною мірою реалізовано завдання опису головних концептів, характерних для німецькомовного та україномовного суспільств. Здійснити аналіз допомогли сленгізми, як ще один різновид запозичень. Ці лексичні одиниці мають такі особливості: вони здебільшого утворюються

молодим поколінням; пов'язані з фактором часу; характеризуються великою кількістю запозичень з англійської мови; функціональні особливості мають більш вільні норми, які допускають відхилення, оскільки належать до найбільш рухомого пласту лексики.

Також визначено та описано предмети та явища реального світу, які були в центрі уваги пізнавальної діяльності носія німецької та української мови і склали найважливіші сфери їх життя у досліджуваній період. Групування запозичень та їх відповідних концептів було здійснено в декілька етапів. На початку було виділено сектори картини світу німецькомовного та україномовного суспільства, вербалізовані протягом останніх десятиріч. За основу було взято класифікацію предметних сфер, запропоновану укладачами словників *Das Fremdwörterbuch*, та *Сучасний словник іншомовних слів*. У результаті внесених під час дослідження змін було виділено 9 секторів, які розглядаємо як окремі комплексні загальні моделі неологічної концептуальної системи зазначеного періоду: мистецтво й музика, медицина, світ бізнесу, наркотики, комп'ютерні технології, наука і техніка, спорт, політика, війна та зброя.

Віднесення неологізму до того чи іншого сектора-моделі здійснювалося на основі концептуального (предметно-понятійного) аналізу словникових дефініцій, який передбачає визначення концептів (понять), названих словом. Зібраний матеріал дозволяє говорити про те, що всі періодичні видання в тій чи іншій мірі використовують іншомовну лексику, пов'язану із соціальними процесами. Ці слова по своїй суті є економічними, політичними, соціальними запозиченнями і тільки контекстуально можуть бути розглянуті як іншомовна лексику, яка відображає інтегративні та соціальні процеси у суспільстві.

Мова преси є одним із найважливіших засобів формування та існування знань людини про світ. Відображаючи у процесі діяльності об'єктивний світ, людина фіксує у слові результати пізнання. Мовна картина світу – це результат переробки інформації про оточення та людину. Як справедливо зазначає Ю. Н. Караулов, семантичні компоненти, їх набір і тлумачення не повинні переходити межу сприйняття середнього носія мови, оскільки втратиться сама мета даного опису, зорієнтованого перш за все на людину – носія мови і її користувача.

Мовна картина світу, як зразок високого ступеня складності, має багаторівневу організацію (картина світу окремої людини, групи, народу, загальнолюдська), поєднуючи загальнолюдське і національно-специфічне, загальне та індивідуальне, фундаментальне та історично зумовлене, глобальне і окреме. Мова ж відіграє стимулюючу роль стосовно формування в людини єдиної картини світу, оскільки саме через лексику можна та потрібно вивчати концептосферу, національну і мовну картину світу.

У розділі 3. «Функціонально-прагматичні ознаки запозиченої лексики у сучасній німецькомовній та україномовній пресі» визначено лексико-семантичні групи запозичень у

ній, схарактеризовано структурні типи іншомовних слів сучасної доби, розглянуто функціональні особливості іншомовних одиниць у текстах німецькомовної та україномовної преси.

Як відомо, найбільших зрушень лексика будь-якої мови зазнає у часи докорінних змін у суспільстві, у періоди соціального неспокою. Промовистим показником суспільних змін у Німеччині та Україні кінця ХХ – початку ХХІ століть стала нова хвиля іншомовної лексики, неоднорідної за походженням, частотністю вживання, стилістичним і жанровим використанням.

Новації іншомовного походження, виявлені у німецьких та українських медіатекстах досліджуваного періоду, можна поділити на кілька груп відповідно до сфер уживання. Цікаву думку щодо принципів розподілу запозичень на групи, висловила І. Токарева. Основний принцип, або змістовний зв'язок мовної одиниці із тією чи іншою сферою можна охарактеризувати як функціонально-семантичний. Цей принцип є провідним при віднесенні конкретних, переважно однозначних іменників до тієї чи іншої тематичної групи. Додатковий принцип, або віднесення мовної одиниці до тієї чи іншої тематичної групи за контекстом, можна схарактеризувати як сполучуваний. Даний принцип важливий при віднесенні абстрактних іменників, багатозначних слів та слів із широкою семантикою до тієї чи іншої тематичної групи.

Керуючись даними принципами, весь корпус іншомовних запозичень, що функціонують у текстах засобів масової інформації, було поділено на 5 груп: 1) запозичення у сфері культури (925/30%); (У даному випадку мається на увазі не сукупність досягнень людства у сфері суспільно-інтелектуальних та виробничих відносин, а розвиток однієї зі сфер життя «сфера дозвілля»); 2) запозичення у сфері комп'ютерних технологій (637/25%); 3) запозичення у сфері економіки (403/30%); 4) запозичення у сфері науки (369/15%); 5) запозичення у сфері політики (261/10%). Їх вибір зумовлено аналізом запозичень у сучасній німецькій та українській мовах у засобах масової інформації. У цих групах спостерігається найбільша кількість іншомовних слів.

Потенційні можливості (функції) лексичних запозичень знаходять своє вираження в тексті безпосередньо на основі співвідношення форми і значення. Їх існування важливе для структурування та творення текстів.

Функція як реалізація є опосередкованою категорією. Вона може бути виявлена в газетному тексті на базі певних мовних форм із урахуванням екстралінгвальних чинників через свідомість людини шляхом залучення абстрактних дій, логіки та розумових операцій.

Газета реагує на рецептивні потреби читачів, беручи активну участь у культурному опосередкуванні. Вона є відкритою культурною формою, а в наш час навіть

інтернаціональною. Такої ж точки зору у своїй роботі дотримується й С. Леніна. Вона зауважує, що зміст, який входить у газету, має різні функції: він конструює те, чого немає, а також представляє реально існуючі речі, людей, події, які не притаманні нашому менталітету за допомогою лексичних запозичень. Вони надають образності журналістському тексту.

Беручи до уваги всі особливості газетного тексту, було виділено такі функції, які виконують лексичні запозичення у текстах засобів масової інформації:

1) номінативна. Іншомовні слова вживаються для найменування певних реалій. Наприклад: *Eine der derzeit größten Herausforderungen für den Handel ist das Online-Geschäft. Innerhalb weniger Jahre hat sich ein Großteil des privaten Einkaufs ins Internet verlagert. Laut Gesellschaft für Konsumforschung gibt es in Deutschland mehr als 21 Millionen Online-Shopper, rund ein Fünftel davon zählen die Marktforscher zu den sogenannten Intensivkäufern, die mindestens einmal im Monat im Web einkaufen (Unicum, 2007). Online-Shopper (електронний покупець). Система онлайн-платежів не гарантує вам цілковитої безпеки. Слід дотримуватися правил безпечного користування платіжними картами й застосовувати технічні методи захисту від інтернет-шахрайства, такі як налаштування безпеки в браузері й оновлений антивірус (День, 2010). Запозичення онлайн-платежі. Ці запозичення виконують номінативну функцію;*

2) інформативна. Сюди належать повідомлення про події та явища, які відбуваються в інших сферах суспільного життя, насамперед у культурі, техніці, науці тощо. Наприклад: *Das Wachstum im E-Commerce geht auch zulasten der Kauf- und Warenhäuser, deren Marktanteil im vergangenen Jahr weiter zurückgegangen ist, sowie der Universalversender wie Neckermann, Otto und Quelle [Unicum Beruf, 2007]. E-Commerce (електронна торгівля). Коли я був губернатором, ми не придбали жодного автомобілю – ні "Мерседесу", ні "Таврії". Нам тільки Луценко передав Volkswagen Touareg, який колись був масово закуплений для потреб міліції, - розповів попередник Ульяновченко (Українська правда, 2008). Інформативність запозичення Volkswagen проявляється тому, що у своїй назві знайомі українцю компоненти – фольк і машина, які асоціюються з ознаками 'народний' та 'транспортний', що повною мірою відповідає суті товару та ще й початково орієнтується саме на загальнонародне використання;*

3) функція уточнення. Вона передбачає ясність і точність висловлювання. Точність висвітлення досягається насамперед здатністю запозичень передавати події, які відбуваються на даний момент. Наприклад: *Die weltweite Verbreitung von MC Donalds hat in einigen Ländern eine Blüte lokaler Snacks mit sich gebracht (Deutschland, 2003, № 3). Die weltweite Verbreitung von MC Donalds – широке розповсюдження МакДональдсу. Традиційний XV Львівський книжковий форум цього року не здивував нічим не традиційним. Ті самі*

знайомі обличчя, той самий розмах, очікувані книжкові новинки, чисельні презентації та автографесії... Загалом же Форум нагадує велику щорічну «тусовку»... європейського рівня, де рідко змінюються учасники, і тим вона й цікава (День, 2008) тусовка;

4) функція емоційного впливу на читача. Функція емоційного впливу запозичень на читача випливає із викладених вище функцій. Запозичення є актуальними номінаціями, які називають події і факти, що відбуваються у суспільстві на даний час і хвилюють кожного. Саме тому вони сприймаються носіями мови емоційно як щось незвичне та нове не тільки за своєю семантичною структурою, але й часто за формою та звучанням. Наприклад: *Weltraum-Diät. Gewöhnungsbedürftig ist und bleibt auch der Speiseplan: Er liest sich wie die Karte eines Luxus-Restaurants – wenn nur die Schwerelosigkeit nicht wäre! Die Ready-to-eat-Nahrung kommt zwar immer seltener aus der Tube (Unicum № 8, August 2007). Ready-to-eat-Nahrung (страва, котра готова до вжитку). Але не смікайте нас, не женіть їсти "смажену на салі картоплю" і не робіть за нас висновки про доцільність сидіння біля розбитих ночов, які давно вишли з моди. Бо довго не висидимо. Така відпрацьована за океаном штука, як вміння швидко мислити та приймати альтернативне рішення, пожене нас в протилежному від ночов напрямку до наступного job interview (Українська правда, 2008). Job interview – співбесіда, при прийомі на роботу;*

5) функція виразності. Зважаючи на те, що газетно-публіцистичний стиль має багато різноманітних типів текстів та мовних жанрів, таких, як стаття, кореспонденція, замітка, об'ява, заголовок, рецензія, нарис, фейлетон тощо, було розглянуто засоби вираження виразності на рівні заголовка, тому що саме заголовок несе основну інформацію. Найхарактернішими для газети є неологізми у зв'язку з їх експресивно-емоційною забарвленістю. Дуже часто журналісти самі винаходять нові слова за допомогою існуючих у мові морфологічних засобів. Такі неологізми є okazіональними. Неологізми можуть створюватися внаслідок природного прагнення мовця до новизни, коли утворюються так звані мовні надлишки. Наприклад: «*Superduperities*» (Forbes, 15.03.93) (від новоутворення super-duper – надзвичайно красивий, вищого гатунку; у статті розповідається про винахід комп'ютера, якому можна віддавати команди голосом).

Процес запозичення іншомовних слів відіграє неабияку роль у розвитку спеціальної лексики та її вдосконалення, адже інтенсифікація процесів запозичення в сучасну епоху сприяє активному проникненню слів із різних сфер людської діяльності у спеціальні сфери. Цей процес багатоплановий, і його результатом є не лише поповнення лексичного складу, але й певні зміни у структурі словникового фонду, які полягають у кількісному та якісному складі різних угруповань слів, у характері їх мовних взаємозв'язків тощо.

У розділі 4. «Адаптаційні ознаки іншомовних слів у німецькомовній та

україномовній пресі» описано лексико-семантичну асиміляцію запозичень, проаналізовано способи виділення (введення) запозичених слів у текстах німецькомовних та україномовних ЗМІ.

Логічно вважати, що дослідження іншомовних слів передбачає вивчення не тільки їх утворення, розвитку та функціонування, але й адаптації у приймаючій мові. У зв'язку з оформленням у мовознавстві останніх десятиліть комунікативно-прагматичної дослідницької парадигми можна говорити про можливість прагматичного підходу до одиниць усіх мовних рівнів, у тому числі і до нових одиниць лексичного рівня. Уживання іншомовних одиниць диктується прагматичними потребами, оскільки, як правило, відправник повідомлення вибирає з наявного лексичного матеріалу те, що найкращим чином виражає його думки і почуття, а при відсутності такого слова в лексиконі, він видозмінює стару, створює нову лексичну одиницю або користується актуальною лексикою іншої мови – запозиченням. Таким чином, значення слова невіддільне від прагматики, направлення лінгвосемантики, яке одержало особливе поширення в кінці ХХ ст.

Проводиться детальний аналіз вісімдесяти базових іншомовних одиниць (988 уживань), які є типовими ілюстраціями для однієї з вищезгаданих тематичних груп (сфера культури). Вибір впав саме на цю групу тому, що кількість запозичень у ній найбільша.

Дослідження першого аспекту лексико-семантичної асиміляції – семантична асиміляція – показало:

1. Пряму залежність між фіксацією запозиченої одиниці в ряді лексикографічних джерел та її вживанням у текстах у мові-реципієнті без пояснень: англіцизми, зафіксовані в цілому ряді німецьких та українських словників, не вимагають додаткових пояснень при використанні у німецькомовних та україномовних текстах, у той час, як незафіксовані або не завжди фіксовані німецькими та українськими словниками англіцизми супроводжуються коментарем при вживанні.

2. Кількісна перевага запозичених одиниць, що зберегли в німецькій та українській мовах прагматичний компонент значення слова-прототипу у мові-донорі. Серед них чисельно виділяється група запозичень, які зберегли одне, здебільшого основне, значення багатозначного слова-прототипу.

3. Можливість набуття запозиченими одиницями прагматичного компоненту значення, не властивого слову-прототипу у мові-донорі, що є результатом метонімічного перенесення.

У результаті вивчення другого аспекту лексико-семантичної асиміляції – розвиток синтагматичних відносин – було встановлено:

1. Кількісна перевага запозичених одиниць із помірковано розвинутою сполучуваністю, тобто таких, які утворюють не більше десяти регулярних словосполучень на ґрунті мови-

реципієнта.

2. Пряма залежність між ступенем розвитку сполучуваності у запозиченої одиниці німецької та української мови й у відповідного слова-прототипу в англійській мові; між характером розвитку сполучуваності у запозиченої одиниці й у відповідного слова-прототипу. При цьому, перша – кількісна характеристика (чим більша кількість словосполучень зі словом-прототипом, тим більша кількість словосполучень із запозиченням) – більш очевидна, ніж друга – якісна (наявність повністю еквівалентних англійських, німецьких та українських словосполучень за участю аналізованих одиниць).

Також було встановлено такі особливості використання іншомовних запозичень у німецькомовних та україномовних текстах:

1. Регулярне вживання деякої кількості переважно оказіональних вкраплень, що характеризуються неасимільованістю в орфографії й словотворі (частіше), а також на граматичному рівні (рідше).

2. Велика видова різноманітність виявлених англомовних одиниць у формальному відношенні – з боку графічного способу їх введення (за допомогою курсиву (67,1%), лапок (9,4%), курсиву й лапок, лапок і дужок (8,3%), без якого-небудь графічного виділення (15,2%), структурної форми (інвентарні вкраплення (17,0%), властиво фразові вставки (44,2%) і вставки-речення (34,8%), співвідношення із системою мови-реципієнта (чисті (повні), модифіковані (часткові); у функціональному відношенні – з боку ступеня пов'язаності із національно-культурною своєрідністю тексту у мові-реципієнті (безпосередньо, побічно, асоціативно пов'язані й ніяк не пов'язані; при цьому, вкраплення, які безпосередньо мотивовані національно-культурною своєрідністю тексту, найпоширеніші).

З боку графічного способу введення іншомовних запозичень у німецькомовні та україномовні тексти виділяються чотири основні випадки.

Переважна їх кількість вводиться за допомогою виділення курсивом (185 прикладів – 67,1%). Це пояснюється тим, що із чотирьох способів графічного введення курсив є особливо контрастним, привертає увагу та «виштовхує» запозичені одиниці із німецькомовних та україномовних текстів. «*Heute bestellt man mushrooms*» (*Die Zeit*, 5.05.2005).

У межах даного дослідження відсоток запозичень, виділених за допомогою лапок, виявився на третьому місці за кількістю використань (26 прикладів – 9,4%). Під виділенням лапками розуміється виділення лапками окремих слів і фраз, що не є прямою мовою. Як і курсив, лапки використовуються для особливого виділення іншомовних елементів у німецькомовних та україномовних текстах, хоча слова й фрази, взяті в лапки, менш впадають в око, ніж ті, які виділені курсивом. «*Für die gute Stimmung werden bei der Fußball-WM außerdem bis zu 15.000 Menschen zuständig sein, die sich als 'Volunteers' ehrenamtlich in den Dienst der Sache stellen*» (*Die*

Zeit, 3.03.2005); *I наші юнаки та дівчата починають хутко «спікати», «шпрыхати», «парляти», щойно вималюється перспектива втратити за кордон! Так само вони здатні спілкуватися державною мовою, не треба лише їх іритувати, тицькати носом (Україна молода, 2009).*

Подвійне виділення за допомогою курсиву й лапок або дужок і лапок особливо сильно підкреслює «чужерідність» іншомовних запозичень але є найменш розповсюдженим графічним способом їхнього введення у німецькомовний та україномовний текст (23 приклади – 8,3%).

«Der Potentat hat für sein Land die Losung ausgegeben, dass das Bruttonationalglück, die 'gross national happiness', wichtiger sei als das Bruttoinlandsprodukt: kein Ausschachten der Ressourcen, kein fanatisches Streben nach Wohlstand, kein Fortschritt, der nur den Westen kopiert» (Die Zeit, 21.04.2005); «Коли вже відеомагнітофон став настільки популярним, що почали широко вживатися пестливі назви («відик», «відак»), то настав час з'ясувати, що це таке, проаналізувати його сильні та слабкі сторони» (День, 1998).

Дані дослідження дозволяють стверджувати, що для німецьких та українських періодичних видань характерне вживання деякої кількості англomовних запозичень, які можуть бути виділені на основі критеріїв неасимільованості, оказіональності, потенційності та які характеризуються своєю різноманітністю. Можна вважати, що при використанні в німецькомовних текстах, орієнтованих на масового читача, англomовні одиниці поступово стають звичними й для читачів, що володіють тільки німецькою мовою.

Запозичення використовуються практично в усіх різновидах текстів як німецькомовної, так і україномовної преси. У текстах із підкреслено посиленою інформаційною функцією як то новини, повідомлення – нові слова мають передавати факти. У текстах, які скеровано підкреслювати точку зору автора, вони виражають думки та оцінки адресанта стосовно розглянутої теми.

У **висновках** викладено основні наукові та практичні результати дослідження.

Проведене комплексне дослідження лінгвокогнітивних, функціонально-прагматичних та адаптаційних ознак лексичних запозичень у сучасній німецькомовній та україномовній пресі дозволило зробити низку висновків.

У мові німецької преси ХХІ ст. переважають саме ті запозичення, які належать до категорії Fremdwörter (іншомовні слова або неосвоєні). У мові сучасних українських мас-медіа в постійному вжитку перебувають інновації іншомовного походження, як один із видів лексичних запозичень. Їх тематика дуже широка: суспільна, економічна, юридична тощо.

Було також виявлено, що за останні десятиліття збільшилась кількість вживань різного роду запозичень у текстах німецькомовної та україномовної преси. Основним джерелом

іншомовних одиниць на сучасному етапі розвитку німецької та української мов є англійська.

Німецькомовна та україномовна преса активно приймає запозичення, а саме англіцизми. Вони надають змісту нові семантичні відтінки, тим самим збагачуючи та підвищуючи його виразність. Англіцизми слугують для номінації нових предметів, явищ та для лаконічності висловлювання. Запозичення виконують важливі функції і в тому випадку, коли з їх допомогою уникаються часті повторювання слів.

Найбільш великою тематичною групою іншомовних одиниць є повсякденна лексика, яка включає в себе найменування предметів побуту, новітніх технічних досягнень, позначення людей певного характеру та способу життя.

Потрапляючи в німецьку та українську мови, іншомовні одиниці починають жити за її законами, втрачаючи в процесі асиміляції особливості, характерні для англійської мови.

Одним з аспектів дослідження запозичених одиниць у мові-реципієнті є їх адаптаційні ознаки. Зафіксовані у німецьких та україномовних словниках одиниці, не вимагають додаткових пояснень при використанні у німецькомовних та україномовних текстах, у той час як незафіксовані або не завжди фіксовані супроводжуються коментарем при вживанні. Також кількісна перевага в тих запозичених одиниць, які зберегли одне, здебільшого основне, значення багатозначного слова-прототипу. Регулярне вживання певної кількості переважно оказіональних вкраплень, що частіше характеризуються неасимільованістю в орфографії й словотворі.

Ще одним з аспектів вивчення іншомовних одиниць у даному дисертаційному дослідженні є їх лінгвокогнітивні ознаки, тобто мова досліджується в соціальному контексті. У мовних інноваціях відображаються зміни соціальних структур. Інноваціями лексичної системи німецької та української мов являються неологізми та сленг, які є одним із різновидів іншомовних одиниць. Вони здебільшого створюються молодим поколінням та є «розпізнавальними знаками», своєрідними соціолектальними маркерами.

Сленгові інновації переплітаються і перетинаються з неологізмами, обидва ці пласти лексики схильні до активної модернізації. У своєму становленні вони проходять однакові стадії соціалізації: вживання в усному мовленні, вживання в рекламі, ЗМІ, включення до словника. Залежно від часу виникнення сленгізми можуть бути і неологізмами. Мається на увазі лексичні одиниці, які, будучи сленгізмами, також володіють усіма ознаками неологізмів.

Дані явища задовольняють потребу у нових номінаціях, оскільки вони відкриті для новоутворень. У випадку зі сленгом – це потреба мовного колективу у експресивно-емоціональних лексичних одиницях. У якісному відношенні сленг характеризується неодмінним ускладненням номінативного значення експресивними, емоційними відтінками.

Ці відтінки семантики переважають над денотативним (раціональним) компонентом значення лексичних одиниць. Сленгізми соціально значимі, оскільки заповнюють не тільки номінативні, але й комунікативні лакуни.

Прагматичний підхід у даній роботі націлений на вивчення відносин між засобами мови і тими, хто цими засобами користується. У широкому розумінні прагматика – не тільки закріплене у мовній одиниці ставлення мовця до дійсності, до змісту повідомлення, але й рухоме відношення через «перебір» ознак і варіювання оцінки до нової мовної одиниці, яка не має зафіксованого у мовній системі статусу.

Прагматична інформація про слово переплітається із семантичною. Однак стосовно нових запозичених одиниць ієрархічність може змінюватись і прагматична інформація може передувати семантичній, вона поступово входить у лексичне значення слова і лексикографічно може бути представлена як семантична.

Вживання запозичень достатньо часто продиктовано прагматичними причинами: прагненням адресанта вплинути на адресата, створити сприятливі умови для сприйняття інформації, переконати у справедливості власної думки. У такому випадку іншомовні слова зазнають змін на семантичному рівні, а саме, на рівні прагматичного компонента значення. Реалізація прагматичного компонента запозичення відбувається: за умови їх вживання у незвичайній формі; у випадку утворення оказіональних похідних; у специфічному контекстному оточенні; при використанні у порівняльних конструкціях; при метафоричному переосмисленні значення.

Як правило, варіювання прагматичного компонента визначається не однією умовою, а їх поєднанням, що пояснюється прагненням адресантів використовувати потенціал, закладений у значенні запозичення, із максимальним ефектом.

У цілому дослідження сфер функціонування іншомовних одиниць на предмет зміни прагматичного компонента показує, що ступінь цих змін достатньо високий, вони зумовлені основними прагматичними установками на здійснення певного впливу на адресата і реалізуються під впливом поєднання конкретних умов, які визначаються ситуацією.

Перспектива наукових досліджень іншомовних одиниць полягає в розширенні кола мов, на матеріалі яких ще не проводився аналіз лінгвокогнітивних, функціонально-прагматичних та адаптаційних ознак лексичних запозичень.

Основні положення дисертації викладено у таких публікаціях:

1. Гончаренко Л.О. Еволюція шляхів та форм лексичного запозичення у німецьку мову // Новітня філологія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – № 8(28). – С. 54-61.

2. Гончаренко Л.О. Запозичення у сучасній німецькій пресі // Новітня філологія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – № 5(25). – С. 67-75.

3. Гончаренко Л.О. З історії вивчення запозичень у німецьку мову // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Т. 70. Вип. 57. Філологія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – С. 79-85.

4. Гончаренко Л.О. Іншомовні слова як складова німецькомовної картини світу // Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції / За ред. В.К. Зернової. – Полтава: 2010. – С. 84-86.

5. Гончаренко Л.О. Лінгвістичні та соціальні умови запозичень у сучасній німецькомовній пресі // Новітня філологія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – № 10(30). – С. 69-76.

6. Гончаренко Л.О. Лінгвокультурологічне вивчення іншомовних одиниць // Новітня філологія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2009. – № 12(32). – С. 134-141.

7. Гончаренко Л.О. Лінгвопрагматичний аспект публіцистичних запозичень // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 81 (3). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 255-259.

АНОТАЦІЯ

Гончаренко Л.О. Лінгвокогнітивні, функціонально-прагматичні та адаптаційні ознаки лексичних запозичень у сучасній німецькомовній та україномовній пресі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.15 – загальне мовознавство. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2010.

У роботі розглянуто процес впровадження запозичень у лексичну систему німецької та української мов у період кінця XX – початку XXI століть. Приплив значної кількості нових запозичень, перш за все з англійської мови, зумовлений розширенням міждержавних, культурологічних і як результат – міжмовних контактів сучасної Німеччини та України зі світом. У роботі визначається співвідношення прагматики і семантики в цьому процесі, етапи впровадження запозичених лексем з урахуванням когнітивних процедур, описуються сформовані в останній час групи запозичень, що функціонують у засобах масової інформації. Подається прагмалінгвістична характеристика сучасних запозичень у німецькій та українській мовах останнього десятиліття.

Ключові слова: лексичні запозичення, німецькомовна преса, україномовна преса, функціональний аспект, адаптаційні ознаки, прагматичні ознаки.

АННОТАЦІЯ

Гончаренко Л.А. Лингвокогнитивные, функционально-прагматические и адаптационные признаки лексических заимствований в современной немецкоязычной и украинноязычной прессе. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.15 – общее языкознание. – Государственное учреждение «Южно-украинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, 2010.

В работе рассмотрен процесс внедрения заимствований в лексическую систему немецкого и украинского языков в период конца XX – начало XXI века. Приток значительного количества новых заимствований, в первую очередь с английского языка, обусловлен расширением межгосударственных, культурологических и как результат – межязыковых контактов современной Германии и Украины с миром. В работе определяется соотношение прагматики и семантики в этом процессе, этапы внедрения заимствованных лексем с учетом когнитивных процедур, описываются сформированные в последнее время группы заимствований, которые функционируют в средствах массовой информации. Подается прагмалингвистическая характеристика современных заимствований в немецком и украинском языках последнего десятилетия.

В результате исследования было выяснено, что современные заимствования – существенный элемент транзакционной модели современного дискурса. Заимствование в дискурсе непосредственно связано с говорящим человеком, отражает его картину мира – мнение, оценку, языковые пристрастия, языковой вкус, то есть прагматические установки, диктующие сценарии коммуникации (транзакции), взаимообусловленность стратегии и речевых (дискурсивных) тактик.

Лингвистический анализ заимствований в условиях дискурса неизбежно соотносится с социальными, культурными и психологическими характеристиками. Интеракциональные факторы дискурса (в другой терминологии – “фактор адресанта” и “фактор адресата”) оказываются значимыми как для лингвистической прагматики, так и для семантики.

Расширение поля семантической поддержки заимствований, стремление найти поясняющую справку в другой, стилистически противопоставленной среде – один из основных признаков процесса освоения заимствований. Именно в дискурсе обнаруживаются связи предметно-логического и эмоционально-экспрессивного в содержании слова, что дает основание говорить о связи дискурса с действительностью, с сознанием и с адресатом.

Приоритет прагматических установок в дискурсивных практиках способствует конкуренции прагматики и семантики. Словарное описание связывает знак с семантикой, прагматика продолжает представлять языковой знак как единицу коммуникативного акта, акта речи – дискурса. Заимствование оказывается той “пограничной зоной”, в которой различие семантики и прагматики выглядит нечетким. Прагматический компонент основывается на семантическом, “вырастает” из него, но и семантические признаки формируются с опорой на прагматические.

Таким образом, как окончательное закрепление иноязычного слова в языке-рецепторе нужно считать его полную адаптацию не только в языке прессы, но и в речи.

Предположительный подход к анализу иноязычных слов на основе дифференциальных признаков их адаптации даёт возможность спрогнозировать будущее этих заимствований.

Ключевые слова: лексические заимствования, немецкоязычная пресса, украиноязычная пресса, функциональный аспект, адаптационные признаки, прагматические признаки.

SUMMARY

Goncharenko L.O. Borrowings' Linguistic and Cognitive, Functional, Pragmatic and Adaptable Features in modern German and Ukrainian Press. – Manuscript.

The thesis for a candidate degree in philology, speciality 10.02.15 – General philology. – The state institution «South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky». – Odesa, 2010.

The process of new words' expansion in the lexical system of German and Ukrainian languages of the last decade of the XXth and the beginning of the XXI centuries is analyzed in the thesis. The amount of new borrowings from the English language is caused by widening intergovernmental, culturological and as a result – interlanguage contacts of modern Germany and Ukraine with the world. The correlation of pragmatics and semantics in this process, stages of the borrowings' introduction to cognitive procedures are analyzed in the thesis. Recently formed groups of borrowings that function in the modern mass media are described in the thesis. The pragmatic characteristic of modern borrowings in German and Ukrainian languages of the last decade is given in the thesis.

Key words: lexical borrowings, German press, Ukrainian press, functional aspect, pragmatic features, adaptable features.

